

Kommittémotion

Motion till riksdagen: 2014/15:2663

av Cecilia Widegren m.fl. (M)

Välfärdspolitik som förbättrar barns villkor

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att det behövs en tydlig gräns för när föräldrarnas ansvar inte längre är förenligt med deras kapacitet.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att snarast under mandatperioden utveckla en strategi för när, hur och med vilka mål barn ska tas om hand och placeras i t.ex. familjehem.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att under mandatperioden låta utreda fler hel- och halvprofessionella fosterfamiljer.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att snarast möjliggöra fler nationella adoptioner.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att alltid ställa frågan och låta systematisk adoption vara ett alternativ till långvariga placeringar av små barn.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att skapa en tydligare och bättre arbetsfördelning mellan politik och profession inom socialtjänsten.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att ta fram riktlinjer för krav på formell kunskap och erfarenhet för att få arbeta med svårt utsatta barn.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att under mandatperioden se över hur Sverige på sikt kan ställa legitimationskrav på myndighetsutövande medarbetare i socialt arbete.

9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att i ännu högre grad arbeta förebyggande med frågor som rör ungas psykiska välbefinnande.
10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att under denna mandatperiod öka tillgängligheten till barn- och ungdomspsykiatri (BUP).
11. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att se över de stöd, rutiner och ersättningar som tillämpas för att ge familjehem bättre förutsättningar.
12. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att de verksamheter som drivs i alternativ regi och som finns via förstärkt familjehemsvård endast ska få bedrivas om de har tillstånd av Inspektionen för vård och omsorg (Ivo).
13. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om en nationell översyn för att säkra rekryteringen av familjehem och jourhem.

Motivering

De allra flesta barn i Sverige har det bra. Men det finns problematiska tecken i tiden. Det handlar framför allt barns och ungdomars – ofta flickors – psykiska hälsa och om att alltfler unga får diagnoser och medicinering. Men det handlar också om dåliga skolresultat – ofta bland pojkar – som tidigt stänger andra framtidsmöjligheter. Sverige saknar en tradition av sådana sociala insatser som ligger mellan de breda generella välfärdsinsatserna å ena sidan och de mycket kraftfulla sociala interventioner som görs när problemen har blivit manifesterade å andra sidan. Den tydligt målinriktade prevention som tar sikte på att det finns riskfaktorer närvarande, som gör speciella insatser meningsfulla och motiverade, används för lite i Sverige.

Barn i ekonomiskt utsatta familjer behöver något mer och något annat än främst högre bidrag om det är bättre långsiktiga möjligheter till ett gott liv som vi söker. Få barn i Sverige växer upp under långvarig fattigdom, men för dem som ändå gör det krävs mer än vi idag lyckas med. Framförallt bör de barn som bor i familjer som under lång tid har haft försörjningsstöd uppmärksammas mer. Långvarigt bistandsberoende riskerar bli en stark markör för andra sociala problem, som lägre utbildningsnivå, tonårsföräldraskap, missbruk och psykisk ohälsa. Problem som dessutom riskerar att gå i arv. Långvarig fattigdom drabbar i första hand barn till ensamstående föräldrar, tydligast där den andra

föräldern inte fullt ut tar sitt ekonomiska ansvar. Och det drabbar oftare än andra, barn i relativt nyanlända familjer, där minst en av föräldrarna saknar arbete och egen inkomst.

Lösningarna måste därför kretsa kring konkreta frågor som hur mycket den förälder som inte lever med sina barn ska betala för dem, och hur bra och hur snabbt nyligen invandrade kan komma in på den svenska arbetsmarknaden. Det handlar om att förändra det svenska underhållssystemet mellan separerade föräldrar och om att hela kombinationen av etableringsersättning, socialbidrag, föräldraförsäkring och förskolan bättre än idag måste stödja vägen till egen försörjning. Samtidigt får inte vår välgrundade svenska vilja till jämlikhet lura oss till fel slutsatser.

Socionomers situation

De mest nyexaminerade socionomerna bör inte hamna längst ut i linjen och få de tuffaste fallen. Karriärvägen ska inte gå från klienten till kontoret. Huvudregeln måste tvärtom vara att ökad erfarenhet och kunskap leder till större ansvar och mer inflytande över beslut om vård och behandling. Ett alltför litet antal socionomer går vidare till en master eller doktorsexamen. Ännu färre får bättre jobb och högre lön om de ändå gör det. Allt detta försvårar en genuin professionalisering av det avancerade sociala arbetet. Till detta kommer den lokala politiken.

Varje liten kommun har i dag ansvar för också de allra svåraste sociala insatserna, vare sig de har nödvändig kompetens eller inte. Ansvarsfördelningen mellan den lokala politiken och den lokala professionen inom socialtjänstens individomsorg, där politiska socialnämnder fattar enskilda individbeslut, vållar också principiella problem. Det skapar inte främst daglig oenighet mellan profession och politik, eftersom lokalpolitiker i praktiken inte har annat val än att följa personalens rekommendationer. Men det försvårar ansvarsutkrävande och hämmar den vetenskapligt förankrade professionella kunskapsutveckling som svensk socialtjänst behöver mer av. Politiken bör därför istället stötta ett kvalificerat och på sikt mer respekterat socialt arbete med utsatta barn i Sverige. Sverige bör pröva om det går att skilja politiken från socialtjänstens individbeslut i enskilda ärenden, till förmån för en modell där professionen – fortsatt under lagarna och domstolarna – får ta fullt ansvar för socialtjänstens myndighetsbeslut i enskilda fall. Samtidigt som politiken – liksom inom sjukvården och socialförsäkringarna – tar ansvar för inriktning, budget, resultat och en alltmer krävande kvalitetsuppföljning.

Barnkonventionen

FN:s barnkonvention antogs 1989 och Sverige ratificerade den 1990. I barnkonventionen finns bestämmelser om mänskliga rättigheter för barn. Det pågår för närvarande en diskussion om barnkonventionen borde inkorporeras i svensk lag, det vill säga om konventionstexten också borde bli lagtext. Tidigare analyser visar att Sverige redan i dag i mycket hög grad lever upp till barnkonventionen och det finns argument både för och emot en inkorporering. Den tidigare alliansregeringen har därför tillsatt en utredning som bland annat ska analysera vilka fördelar och nackdelar en inkorporering i svensk rätt av barnkonventionen och de tilläggsprotokoll som Sverige tillträtt skulle kunna medföra. Vi tycker därför att det är olyckligt att den nya vänsterregeringen väljer att inte invänta denna viktiga utredning, utan istället skynda igenom en inkorporering.

Barns och ungas psykiska ohälsa

Det stora genomslaget för it är bara ett exempel på hur samhället har förändrats, och hur detta i sin tur påverkar barns uppväxtvillkor. Utredningen om ungdomars psykiska hälsa 2006 pekade även på andra aspekter av den moderna utvecklingen, såsom omställningen av ekonomin, högre prestationskrav och ett ökat utbud av olika valmöjligheter i samhället. Både barn och föräldrar kan ha svårt att hantera alla nya möjligheter som har tillkommit. En del barn blir inte rustade för att klara av livets krav och utmaningar, utan drabbas i stället av oro och psykisk bräcklighet. Vid olika tillfällen sedan 1985 har man frågat barn om levnadsvanor, deras hälsa och miljö i skolan och hemmet. När undersökningarna startade trivdes mer än hälften av barnen i de olika åldrarna mycket bra med livet. Därefter har andelen sjunkit bland 15-åringar och 13-åriga flickor. Bland 15-åriga flickor har andelen minskat kraftigt från cirka 50 procent till drygt 30 procent. Studien visar också att mer än två tredjedelar av 15-åriga flickor har ätit medicin mot huvudvärk minst en gång i månaden och att knappt hälften har ätit läkemedel mot magont.

Även allvarigare psykisk ohälsa konstateras oftare bland barn och unga. Inte minst handlar det om neuropsykiatriska diagnoser som adhd och autismspektrumstörningar, som professionen har blivit bättre på att upptäcka på senare år. För många barn och unga innebär det en kamp både hemma och i skolan och tyvärr dåliga förutsättningar för ett självständigt och självförsörjande liv som vuxen. Alltför många – några tusen personer om året – beviljas i sena tonåren aktivitetsersättning eller förtidspension för ungdomar. Ju tidigare en neuropsykiatrisk funktionsnedsättning kan hittas, desto mer kan skola och familj göra för att rusta barnet för framtiden med omsorg och goda personliga vanor. Det är viktigt att barn med psykiska funktionsnedsättningar får det

stöd de behöver, och samtidigt som vi i dag ger ökad uppmärksamhet åt psykiska problem behövs fortsatt stöd för barn med fysiska funktionsnedsättningar.

Familjehem förutsättningar

För barn som familjehemsplaceras kan upprottet från sina biologiska föräldrar bli svårt och kämpigt, vilket ställer stora krav på familjerna i familjehemmen. Därför bör samhället göra sitt bästa för att underlätta tillvaron för barnen liksom för familjehemmen. De familjer som idag ställer upp som familjehem får viss ekonomisk ersättning som skall täcka de omedelbara merkostnader som uppstår. Däremot utgår inga förmåner som är normala för vanliga löntagare, som t ex sjuk- och föräldrapenning, semesterersättning, tjänstepension etc. Utöver den ekonomiska snedfördelningen föreligger andra behov som utbildning för familjehemmen, förbättrad samordning, bättre evidensprövning och bättre stöd till kommunerna.

Den tidigare alliansregeringen tillsatte en utredning om tvångsvård för barn och ungdomar, där utredaren kom fram till vissa slutsatser för att ge barn och ungdomar en trygg och säker vård i familjehem och jourhem. Det handlar bland annat om fler och skärpta kontroller av familjevården, krav på utbildning för att bli familjehem/jourhem och att de privata alternativ som finns via förstärkt familjehemsvård endast ska få bedrivas om de har tillstånd av Inspektionen för vård och omsorg (Ivo). Vidare behövs ett större utbud av hem och att det krävs nationella insatser för att säkra rekryteringen av familjehem och jourhem i framtiden. Vi anser att dessa krav är viktiga och bidrar till en större rättssäkerhet för de placerade barnen och ungdomarna.

Barnfamiljer i ekonomisk utsatthet

De flesta barn i Sverige växer upp med båda sina föräldrar. Allt fler barn som växer upp i separerade familjer bor växelvis hos båda. För en växande grupp pappor är det självklart att ta fullt och helt ansvar för sina barn, även om man inte längre lever tillsammans med barnens mamma. Barn har i alla tider varit med om att separeras från en förälder. Under 1900-talet har dock karaktären ändrats dramatiskt. Från ett läge där många hade förälder som inte längre var i livet, och mycket få hade föräldrar som gått skilda vägar. Till ett läge där mycket få förlorar en förälder som avlidit, till dubbelt så många som istället i vardagen skiljs åt genom separation.

Politiken måste vara tydlig på två punkter. För det första ska politiken respektera människors ibland mycket svåra livsval. Få vuxna med gemensamma barn fattar lättvindigt beslutet att gå skilda vägar. Varje år upplever 50 000 barn att deras föräldrar

separerar eller skiljer sig. Inget talar just nu för att detta på något avgörande sätt kommer att förändras. Här bör politiken i första hand vara tillbakadragen, respektfull och neutral. Men om relationer kan komma och gå, så måste ansvaret för gemensamma barn bestå. Här måste politiken vara lika tydlig: Föräldraskap upplöses inte med äktenskap. Tills motsatsen är bevisad förväntar sig samhället att föräldrarna tar fullt ansvar för sina barn, även om man senare ombildar sig i nya familjekonstellationer. Detta är viktigt för alla barn, men det är extra viktigt för diskussionen om barn i ekonomiskt utsatta familjer.

Cecilia Widegren (M)

Margareta B Kjellin (M)

Finn Bengtsson (M)

Amir Adan (M)

Sofia Fölster (M)

Sofia Arkelsten (M)

Thomas Finnborg (M)

Camilla Waltersson Grönvall (M)